

Rețele sociale ale elitelor locale în Harghita și Covasna

- rezumatul tezei de doctorat -

I. INTRODUCERE

Lucrarea *„Rețele sociale ale elitelor locale în Harghita și Covasna”* este un studiu sociologic aflat la intersecția a patru câmpuri disciplinare: sociologia elitelor, sociologia relațiilor interetnice, sociologia relațională și sociologia dezvoltării comunitare.

Pentru a justifica alegerea acestei teme și pentru a oferi o prezentare generală asupra demersului de cercetare, propun să analizăm titlul lucrării pornind de la sfârșit spre început.

De ce Harghita și Covasna?

Județele Harghita și Covasna au un anumit specific în tabloul socio-demografic al României: sunt singurele județe din țară unde populația de etnie maghiară este majoritară, iar populația de etnie română este minoritară. În limbajul comun, dar și în limbajul politic sau jurnalistic, cele două județe, împreună cu o parte a județului Mureș, sunt cunoscute ca zona Secuimii, o zonă despre care discursul public se construiește frecvent în termeni cu registre semantice pasionale, tensionate, dilematice sau chiar conflictuale.

Tema relației majoritate - minoritate în Harghita și Covasna are un grad ridicat de actualitate în context socio-politic; deoarece principala forță politică a comunității maghiare din România, U.D.M.R., precum și alte asociații cu bază etnică ale acestei comunități, ținesc obținerea unui statut special pentru zona Secuimii, definit fie ca autonomie culturală, fie ca autonomie teritorială.

Apropierea mea de zona Harghita-Covasna s-a produs în anii 1996-1997, prin intermediul unei relații personale de prietenie cu o profesoară de istorie, româncă, ce trăia la Sfântu-Gheorghe, reședința județului Covasna. În scurt timp, contactul cu această zonă mi-a trezit un real interes profesional, deoarece percepeam existența unui climat interetnic problematic, caracterizat fie prin relații ostile, fie prin prezența a două lumi care – după părerea mea – nu își găseau dorința și voința de a comunica între ele.

Cu un anumit idealism, am încercat să aduc propria mea contribuție la „corectarea” acestei probleme. Inițial, am făcut parte dintr-o asociație științifică, unde am susținut necesitatea realizării de proiecte care să aibă

drept obiectiv colaborarea interetnică. Însă, participând la mai multe manifestări științifice și acțiuni comunitare, am observat că dorința reprezentanților celor două comunități, românească și maghiară, de a consolida identitatea etnică a grupurilor în numele cărora vorbeau, era în mod semnificativ mai puternică decât dorința de comunicare sau de colaborare interetnică.

De aceea, mi-am propus să realizez un studiu prin care să abordez, cu instrumente specifice sociologiei, această problemă ce fusese sesizată pe baza unor observații nesistematice.

Literatura de specialitate axată pe tema raporturilor interetnice din România pune în evidență diferite aspecte ale relațiilor româno-maghiare. Încă de la începutul anilor '90, studiul *„modelului românesc de relații interetnice”* releva existența unui model intercultural, la scară națională, bazat pe valorile bune înțelegeri, ale cooperării și ale relativismului cultural. În sfera relațiilor româno-maghiare, acest model avea accente cosmopolite în Banat și accente cantonale, cu recunoașterea „celuilalt”, dar cu refuzul „mixajului etnic”, în Moldova, Muntenia și Dobrogea (Abraham; Bădescu; Chelcea, 1995).

O serie de studii realizate de-a lungul anilor '90 în zona Secuimii arătau că, aici, modelul interetnic româno-maghiar era fie unul al paralelismului etnic, fie unul în care raportul majoritate-minoritate căpăta accente conflictuale, în baza anumitor evaluări și auto-evaluări ce conduceau la definirea unor situații de discriminare, chiar de etnocrație. Astfel, literatura de specialitate oferea noi provocări de cercetare!

În cadrul acestei lucrări, din punct de vedere axiologic, am pornit de la ideea de conviețuire, în sensul de valoare socială constând în acceptarea alterității, buna înțelegere a diferitelor grupuri etnice în cadrul aceleiași comunități teritoriale și deschiderea spre comunicare sau cooperare. De aceea, am abordat problematica relațiilor româno-maghiare din cele două comunități locale alese pentru cercetare, Miercurea-Ciuc și Sfântu-Gheorghe (reședințele celor două județe) din perspectiva comunitaristă.

Această perspectivă este centrată pe ideea binelui public, în particular a binelui comunitar, propunând orientarea cercetărilor spre identificarea și promovarea principiilor, mecanismelor și practicilor sociale care fac posibile dezvoltarea comunitară și buna funcționare a instituțiilor unei comunități.

De ce elite locale?

Sociologia elitelor, de la primele construcții teoretice aparținând elitiștilor clasici italieni și până la cercetările recente asupra structurii și raporturilor existente la nivelul elitelor naționale și locale, arată că elitele au un rol fundamental în funcționarea oricărui sistem social.

Această propoziție este susținută și într-un alt cadru teoretic, cel al dezvoltării comunitare, domeniu care, deși nu este încă foarte dezvoltat sub aspect teoretic și metodologic, reprezintă un spațiu larg pentru acțiune și inovație socială. Rolul liderilor locali, ca agenți ai dezvoltării, având funcții multiple în planul informării, al luării de decizii și al mobilizării resurselor specifice comunităților este, astfel, discutat cu mare atenție de către specialiștii acestui domeniu.

Acolo unde comunitățile teritoriale cunosc anumite clivaje (de factură etnică, religioasă, lingvistică etc.), atitudinile și comportamentele liderilor au o importanță uriașă în conturarea climatului social, deoarece liderii pot contribui la dezamorsarea conflictelor, la producerea unor modele sociale integrate sau, dimpotrivă, pot determina apariția de tensiuni și de blocaje.

Pe lângă sociologia elitelor și sociologia dezvoltării comunitare, problematica elitelor locale este tratată - în cadrul acestei lucrări - și dintr-o a treia perspectivă: cea a teoriilor identității și relațiilor interetnice. În Harghita și Covasna, discuția despre elitele locale trebuie în mod obligatoriu să ia în considerare un al doilea concept: cel de elite etnice. Aceasta deoarece liderii principalelor instituții locale sunt, în același timp, și lideri marcanți ai unuia sau altuia dintre cele două grupuri etnice: grupul etnic maghiar și grupul etnic românesc. În plus, o serie de studii realizate în această zonă avansează ideea unei separații pe orizontală, între nivelul elitelor (în special al celor politice) - nivel de unde se alimentează tensiunile interetnice - și nivelul oamenilor obișnuiți, preocupați în mult mai mare măsură de problemele socio-economice decât de cele etnice.

Astfel, obiectul de cercetare al acestui studiu îl reprezintă liderii celor două comunități locale, Miercurea-Ciuc și Sfântu-Gheorghe, lideri selectați pe baza unor proceduri deja verificate în sociologia politică și în sociologia elitelor.

De ce rețele sociale?

Curentul neo-elitist, cunoscut în sociologie în special prin paradigma Field-Higley, conține, printre propozițiile sale fundamentale, următoarea aserțiune: natura unui regim politic și stabilitatea sau instabilitatea acestuia depind în foarte mare măsură de structura și de modelele de interacțiune ale elitelor sale. Această propoziție, avansată de către Lowell G. Field și John Higley în anii '80, a constituit pentru mine imboldul de a alege să studiez rețelele sociale ale liderilor locali din Harghita și Covasna. Am pornit de la premisa, susținută deja în numeroase lucrări de specialitate, că nu numai la nivel de stat, dar și la nivel local modelele de relaționare ale elitelor au o importanță semnificativă în funcționarea sub-sistemelor sociale.

Paradigma relațională sau structurală pune în centrul analizei noțiunea de relație socială, înțeleasă în sens dinamic, ca tranzacție sau schimb între actorii sociali. Aceștia din urmă sunt văzuți atât în calitate de creatori de relații (având capacitatea de a gestiona multitudinea de legături pe care le întrețin), cât și în ipostaza de entități constrânse, influențate de țesătura relațiilor sociale în care sunt integrați.

Din punct de vedere metodologic, relaționismul propune - sub numele de analiză de rețea (*network analyse*) - o varietate de tehnici de studiere a relațiilor sociale concrete, toate focalizându-se pe identificarea și pe măsurarea relațiilor existente la un moment dat între indivizi sau grupuri. Relaționiștii susțin că „citirea” acestor relații în termeni de densitate sau frecvență, multiplicitate, fluxuri tranzacționale, conexiune, coeziune, centralitate sau cluster (clică) oferă explicații sociologice mai „tari” decât cele ce au la bază analize statistice de variabile și de atribute personale.

În ceea ce privește problematica elitelor, analiza de rețea este utilă din cel puțin două motive:

- este capabilă să identifice modelele relaționale ale elitelor unei comunități locale, evidențiind zonele de mare densitate și intensitate a relațiilor (cluster) sau, dimpotrivă,

zonele cu potențial relațional slab (zone marginale, periferice) și să arate, prin aceasta, cum indivizii sunt „*prinși*” în țesătura rețelilor sociale (profesionale, etnice, politice, religioase, de prietenie etc.);

- dispune de procedee de analiză a resurselor sociale sau a capitalului social pe care fiecare dintre membrii unei elite îl deține, ceea ce permite formularea unor propoziții cu valoare predictivă despre potențialul de cooperare sau de sprijin în contexte diverse.

II. STRUCTURA LUCRĂRII

Lucrarea este structurată pe următoarele capitole:

Capitolul I, intitulat „*Sociologia elitelor. Teorii clasice și contemporane despre elite*”, este o încercare de tratare, în forma unui istoric al domeniului, a câtorva dintre cele mai importante teorii sociologice despre elite. Pentru început, sunt prezentate reflecții filosofice care pot constitui o protosociologie a elitelor, trecându-se apoi la acea etapă considerată piatra de temelie a analizei sociologice a elitelor: școala elitistă italiană, reprezentată de Vilfredo Pareto, Gaetano Mosca și Roberto Michels.

Subcapitolul dedicat elitismului democratic grupează trei concepții în care – din perspectiva sociologiei politice – este analizat raportul dintre elite și democrație. Prezentarea acestor concepții pune în evidență schimbările apărute, de-a lungul secolului trecut, în înțelegerea acestui raport.

Dezvoltarea spectaculoasă a sociologiei elitelor în spațiul nord-american, la mijlocul secolului XX, este tratată în forma unei dispute teoretico-ideologice, între reprezentanții elitismului (exemplu: Wright Ch. Mills) și reprezentanții pluralismului (exemplu: David Riesman).

Apariția neo-elitismului, în anii '80, a accentuat importanța elitelor și, în special, a modelelor lor de interacțiune în stabilirea tipului de regim politic al statelor contemporane. În subcapitolul dedicat paradigmei neo-elitiste sunt subliniate ideile de fond ale acestui curent de gândire, idei ce au constituit repere teoretice și metodologice importante pentru studiul de față.

Ultimul subcapitol se oprește asupra contribuțiilor – deloc de neglijat – ale sociologilor români la edificarea corpusului teoretic al sociologiei elitelor, reținând o serie de propoziții teoretice și normative, precum și o serie de critici ale gânditorilor români față de cla-

sicii sociologiei elitelor.

Cel de-al doilea capitol, „*Repere teoretice și metodologice în abordarea sociologică a elitelor. Elitele locale*”, îndeplinește două funcții principale în structura acestei lucrări. Mai întâi, pune în evidență o serie de aspecte metodologice importante pentru orice studiu asupra elitelor: dificultățile definirii conceptului de „elită”, alternativele în alegerea unei definiții adecvate, modalitățile de circumscriere a membrilor elitei, caracteristicile generale ale elitei etc. În al doilea rând, o dată cu subcapitolul al patrulea, se face apropierea de obiectul concret al acestui studiu, prin expunerea definițiilor adoptate aici – în baza unor referințe teoretice – și prin prezentarea premiselor abordării elitelor locale în cadrul celor două studii de caz: cazul elitelor din Miercurea-Ciuc și cazul elitelor din Sfântu-Gheorghe.

Capitolul III, „*Etnie, națiune și relații interetnice*”, este dedicat problematicii, extrem de complexe, a identităților etnice și naționale. Desigur, literatura de specialitate axată pe această problemă este vastă. Sociologia, antropologia, psihologia socială, politologia sau geopolitica sunt discipline care încearcă, fiecare, să-și aducă partea lor de contribuție la explicarea diferitelor aspecte legate de identitate, cultură, etnie, națiune, relații interetnice sau conflicte interetnice, cu atât mai mult cu cât începutul de secol XXI oferă provocări dintre cele mai serioase în sfera fenomenelor etno-naționale din întreaga lume. Adesea, produsele științifice cele mai interesante sunt cele care propun o perspectivă pluridisciplinară.

În paginile acestui capitol sunt tratate, pe baza sintetizării unor studii de specialitate, următoarele teme: relevanța pe care o are, în sociologia contemporană, studiul aspectelor identitare și a relațiilor interetnice; definirea și abordarea teoretică a etniei și a națiunii în cadrul unor concepții sociologice și antropologice relevante; în particular, analiza fenomenului construcției naționale în teoriile moderniste și în teoriile primordialiste sau etno-simboliste; o serie de considerații privind analiza minorităților etnice în sociologie și în politologie, incluzând aici tema „*dreptății etnoculturale*” ca spațiu teoretico-ideologic în care se conturează dispute privind drepturile minorităților etnice în statele contemporane; de asemenea, aspecte metodologice privind abordarea sociologică a relațiilor interetnice.

Capitolul IV, „Relații interetnice în Harghita și Covasna”, cuprinde o analiză, pe baza documentării de bibliotecă, a relațiilor româno-maghiare din cele două județe ale țării. Analiza a fost realizată pe trei dimensiuni: dimensiunea istorică, dimensiunea sociologică și dimensiunea politică. Din punct de vedere istoric, în cadrul primului subcapitol am trecut în revistă unele dintre cele mai importante coordonate socio-istorice ale relațiilor româno-maghiare din Transilvania și, în particular, din Secuime. Cel de-al doilea subcapitol este o sinteză a unor studii sociologice realizate în ultimii cincisprezece ani, studii ce tratează diferite teme ale relațiilor interetnice româno-maghiare în această zonă a țării. În cuprinsul subcapitolului al treilea am încercat să surprind controversele care apar în plan politic, deoarece tema disputelor politice axate pe revendicările autonomiste ale U.D.M.R. și ale altor asociații etnice maghiare din România este una extrem de actuală în perioada pe care o traversăm acum.

Capitolul V, „Elite etnice în Harghita și Covasna. Ancheta din 2003”, are două componente principale. Mai întâi, o componentă teoretică, în cadrul căreia am tratat următoarele subiecte: 1) rolul elitelor etnice din perspectiva unor teorii psiho-sociologice ale conflictului (teoria privării relative, teoria conflictelor reale, teoria identității sociale și teoria mobilizării resurselor); 2) raportul competiție-conflict în explicarea tensiunilor interetnice; 3) considerații normative privind rolul elitelor în comunitate/societate, considerații de care am ținut cont în stabilirea obiectului cercetării de teren al anchetei din anul 2005 și în proiectarea acesteia.

Cea de a doua componentă a acestui capitol este una empirică. Aici sunt prezentate rezultatele primei etape a cercetării de teren pe care am întreprins-o în Harghita și Covasna, în anul 2003. Scopul acestei prime anchete a fost acela de a stabili componența elitelor etnice și de a vedea în ce măsură elita etnică se suprapune cu elita „afacerilor comunitare”, așa cum a fost ea definită în capitolul al doilea al lucrării. Din punct de vedere metodologic, am optat pentru tehnica interviului cu experți. Datele calitative obținute din aceste interviuri au stat și la baza unei prime descrieri a climatului interetnic româno-maghiar din Harghita și Covasna.

Capitolul VI, „Paradigma relațională și analiza rețelelor sociale”, este dedicat în întregime prezentării paradigmei relaționale

în sociologie și analizei de rețea, ca ansamblu de metode și tehnici de studiere a „geometriei” rețelelor sociale. Am considerat util să aloc spațiul unui capitol acestei problematice deoarece analiza de rețea este o metodă relativ nouă, puțin utilizată în sociologia românească și considerată a fi o „metodă de intersecție” (Iluț, 1997), întrucât reunește tehnici matematice avansate cu abordări calitative ce asigură o mare flexibilitate și adaptabilitate la teme diverse din domeniul socialului. Alături de expunerea principiilor, a conceptelor operaționale și a tipurilor de date utilizate în acest tip de analiză, am prezentat, cu rol ilustrativ, două studii sociologice ale unor autori occidentali, studii ce pot reprezenta modele interesante de cercetare a rețelelor sociale în câmpul sociologiei elitelor.

Capitolul VII, „Rețele sociale ale elitelor în Miercurea-Ciuc și Sfântu-Gheorghe. Ancheta din 2005” și capitolul VIII, „Prezent și perspective ale relațiilor româno-maghiare din Harghita și Covasna”, cuprind rezultatele anchetei sociologice realizate în vara și toamna anului 2005. Obiectivele anchetei au vizat: 1) descrierea pattern-urilor relaționale ale elitelor locale din cele două orașe-reședință de județ, pe șase dimensiuni considerate relevante (inter-cunoaștere, prietenie, încredere, colaborare profesională, consultare pe problemele comunității locale și consultare pe problemele comunității etnice); 2) identificarea action-set-ului (formă de capital social) pentru implementarea unui prezumtiv proiect comunitar, punct la care am atins chestiunea raportului dintre liderii locali și elitele economice; 3) descrierea, din perspectiva subiecților cercetării, a climatului interetnic local și conturarea tendințelor pe următorii zece ani, în viziunea acestor lideri.

Subiecții cercetării au fost lideri locali (din sferele politico-administrativă și cultural-civică), în număr de 14 pentru municipiul Miercurea-Ciuc și 15, pentru municipiul Sfântu-Gheorghe. Ei au fost selectați în baza a două criterii recunoscute în sociologia elitelor: criteriul pozițional și aprecierea experților. Tehnica utilizată a fost interviul semi-structurat, realizat în majoritatea cazurilor face-to-face și doar în două cazuri prin e-mail, la cererea subiecților cercetării.

În cadrul dimensiunilor relaționale analizate, am folosit o grilă de indicatori sau măsuri specifice analizei de rețea: densitatea rețelei, centralitatea actorilor sociali, clicile – ca sub-structuri coezive în cadrul rețelei,

facțiunile – definite ca grupuri de actori cu profil similar al legăturilor cu ceilalți actori din rețea, blocking-ul – acolo unde a fost cazul măsurării densității unor sub-structuri pe un anumit criteriu și echivalența structurală – măsură ce permite identificarea perechilor de actori substituibili în rețea sau a perechilor de actori „incompatibili”, din punctul de vedere al modelului lor relațional.

De asemenea, pentru fiecare rețea am prezentat matricea relațiilor și imaginea grafică (sociograma) corespunzătoare. La fiecare dimensiune am realizat o analiză comparativă între rețeaua liderilor de la Miercurea-Ciuc și cea a liderilor de la Sfântu-Gheorghe.

Alături de aceste rezultate, capitolul VII cuprinde și descrierea rețelelor de sprijin (action-set) economic și comunitar, în cazul action-set-ului economic pornindu-se de la ipoteza economiei etnice.

Capitolul VIII conține rezultatele non-relaționale ale anchetei din 2005. Este vorba despre descrierea climatului interetnic local și despre opiniile liderilor locali în legătură cu tendințele pe care se pot înscrie relațiile româno-maghiare din această zonă a țării în perspectiva următorilor 10 ani. În cazul primei teme, am propus o analiză a conceptelor-cheie și a temelor/ideilor centrale conținute în răspunsurile subiecților cercetării, acestea din urmă fiind sintetizate într-o listă de „propoziții-diagnostic”, ce reflectă starea realității observate de către un „agent competent”: liderul local. Pentru cea de a doua temă, am identificat mai multe tipuri de scenarii posibile pentru evoluția relațiilor româno-maghiare, arătând asemănările și deosebirile în funcție de sfera de apartenență a liderilor locali.

III. PRINCIPALELE CONCLUZII ALE CERCETĂRII DE TEREN

Prin cele două anchete de teren realizate în anul 2003 și în anul 2005, am încercat să răspund câtorva întrebări legate de problematica elitelor în zona Harghita-Covasna. Demersul de cercetare a fost organizat pentru a răspunde acestor întrebări de cercetare prin două studii de caz: elitele din municipiul Miercurea-Ciuc și elitele din municipiul Sfântu-Gheorghe.

Problematica elitelor etnice a fost abordată în cadrul micro-anchetei exploratorii din 2003. Informațiile obținute atunci au arătat că cele două grupuri etnice care conviețuiesc

în Harghita și Covasna, maghiarii și românii, dispun de propriile lor elite etnice, în sensul de lideri care militează în mod susținut pentru drepturile grupului etnic respectiv. În ambele cazuri analizate, persoanele care compun elita etnică maghiară provin, în cea mai mare parte, din sfera politico-administrativă, fiind reprezentanți politici ai U.D.M.R. în parlament sau deținând poziții de vârf în principalele instituții administrative locale. Spre deosebire de aceștia, persoanele care formează elita etnică românească aparțin sferei cultural-civice, acoperind o paletă mai largă de domenii: educație, cultură, mass-media etc.

Însă, toți acești lideri dețin poziții importante în instituții fundamentale ale comunității locale, instituții care circumscriu așa-numitul domeniu al „afacerilor comunitare”. Această constatare a stat la baza formulării unei propoziții ce merită a fi aprofundată prin studii ulterioare. Este vorba despre dubla implicare a elitelor locale, în calitatea lor de reprezentante ale grupului etnic și, totodată, ale intereselor comunității locale/teritoriale. Deși această lucrare nu a avut drept obiectiv evaluarea comportamentului public al liderilor locali, am semnalat problematica dublei implicări, deoarece ea capătă accente specifice în noul context politico-administrativ ghidat de principiile descentralizării și subsidiarității, unde rolul decizional al elitelor locale devine tot mai important. Studii recente arată că acolo unde comunitățile cunosc clivaje verticale importante, de tip etnic sau religios, echilibrul social este datorat în mare măsură comportamentului nediscriminatoriu al elitelor ce dețin funcții-cheie în instituțiile publice și capacității lor de negociere și de cooperare. În absența acestor caracteristici, riscurile nu întârzie să apară și ele se manifestă, adeseori, în formă conflictuală.

Problematica rețelelor sociale ale elitelor locale s-a adăugat în mod logic primei problematice analizate aici. Metodologia specifică analizei de rețea ne-a permis sondarea unor aspecte particulare ale relațiilor dintre liderii locali (în același timp, și lideri etnici!). Analizând datele anchetei din 2005, am formulat o serie de concluzii referitoare la modelele de interacțiune socială a liderilor locali din cele două orașe și la resursele lor potențiale (rețele de sprijin sau action-set) ce pot fi activate în contextul derulării unui proiect comunitar.

Consider că cele mai interesante concluzii, pentru cazul municipiului Miercurea-Ciuc, sunt următoarele:

- Relațiile sociale dintre liderii locali compun un model cvasi-clivat din punct de vedere etnic. Este vorba despre un clivaj etnic moderat, în care manifestarea relațiilor de prietenie, de încredere, de colaborare pe probleme ale comunității locale sau etnice înregistrează valori scăzute, fără a fi însă vorba despre o „ruptură” totală în pattern-ul relațional.

- Cel mai permisiv domeniu pentru comunicare sau colaborare îl reprezintă domeniul profesional, unde „barierele” etnice sunt traversate în mod frecvent.

- Caracteristicile dominante ale liderilor maghiari sunt încrederea reciprocă și coeziunea pe plan profesional, iar caracteristicile dominante ale liderilor români sunt prietenia pe care o manifestă unii față de alții și coeziunea în sfera comunicării pe problemele comunității etnice și locale.

- O serie de lideri ocupă poziții centrale în rețelele analizate. Deputatul PSD Mircea Dușa este o persoană centrală în rețeaua de prietenie a elitelor din Miercurea-Ciuc, fiind foarte „căutat” ca prieten de către lideri de ambele etnii; episcopul ortodox, P.S. Ioan Selejan și episcopul catolic, Tamas Jozsef, sunt liderii de încredere ai comunității locale; liderii din sfera politico-administrativă dețin poziții centrale în cadrul rețelelor de colaborare profesională, comunitară și etnică.

- Există o serie de sub-structuri coezive (clicii), cele mai multe având un evident caracter mono-etnic (sunt fie românești, fie maghiare). Excepție face doar domeniul profesional, unde clicile au și o componentă bi-etnică.

- Persoanele care joacă rolul de mediatorii (brokeri) între cele două grupuri etnice sunt lideri din sfera politico-administrativă. Cei mai importanți dintre aceștia sunt: președintele Consiliului Județean Harghita, Bunta Levente; deputatul UDMR Kelemen Hunor și prefectul județului, Constantin Strujan.

Pentru cazul liderilor de la Sfântu-Gheorghe, concluziile cele mai interesante sunt următoarele:

- Modelul relațional al elitelor locale este caracterizat de un puternic clivaj etnic, singurul domeniu mai permisiv comunicării și colaborării fiind domeniul profesional, dar în mai mică măsură decât la Miercurea-Ciuc.

- Caracteristica dominantă a liderilor maghiari este coeziunea în planul colaborării profesionale, iar caracteristicile dominante ale liderilor români sunt, aproape la fel ca la Miercurea-Ciuc, prietenia și colaborarea etnică.

- Liderii ce ocupă poziții centrale în rețeaua de încredere sunt primarul municipiului Sfântu-Gheorghe, Almos Albert și doi lideri români din sfera cultural-civică: sociologul Ioan Lăcătușu și directorul Muzeului Carpaților Răsăriteni, Valerii Kavruk; în această rețea, majoritatea liderilor maghiari, precum și jurnaliștii români ocupă poziții marginale.

- Liderii din sfera politico-administrativă, majoritatea fiind de etnie maghiară, dețin poziții centrale în rețeaua colaborării profesionale, iar în cazul rețelei de colaborare etnică au fost identificați doi lideri centrali: Almos Albert pentru grupul maghiar și Ioan Lăcătușu pentru grupul românesc.

- Clicile au o componentă mono-etnică evidentă, cu excepția relației dintre jurnalistul român Dan Manolăchescu și deputatul UDMR Antal Arpad, relație reciproc împărtășită pe mai multe planuri. Cei doi lideri îndeplinesc, astfel, rolul de brokeri între cele două sub-sisteme etnice.

- Există un nucleu coeziv în cadrul grupului liderilor români, care își manifestă relațiile de reciprocitate pe planuri multiple: este vorba despre triada Ioan Lăcătușu – Rodica Pârvan – Ioan Solomon.

În ceea ce privește cheștiunea rețelelor de sprijin (a action-set-ului) posibil de activat într-o problemă de dezvoltare a comunității locale, ipoteza economiei etnice a fost confirmată atât pentru cazul liderilor maghiari, cât și pentru cazul liderilor români din cele două orașe. Acest lucru înseamnă că apelul la resurse de tip economic pentru un scop comunitar se face în interiorul grupului etnic, fapt ce demonstrează existența unei relații de inter-dependență între clasa socială și identitatea etnică.

Mai mult decât atât, analiza datelor de teren a pus în evidență existența a două tipare diferite ale action-set-ului economic: liderii români au un action-set centrat pe câteva persoane-cheie din domeniul economic, de etnie română, cu domiciliul în propriul oraș; liderii maghiari au un action-set mai divers, cuprinzând lideri economici locali, dar și instituții publice sau fundații locale ori naționale, cu evidente deschideri extra-locale.

Al doilea tip de action-set analizat, cel al resurselor de colaborare comunitară (persoane ce ar putea fi activate pentru constituirea echipei de implementare a unui proiect comunitar), nu aduce diferențieri majore între liderii celor două grupuri etnice. Modelul action-set-ului românesc și modelul celui

maghiar sunt similare ca structură și au următoarele caracteristici generale: alegerile se fac intra-grup etnic, au un caracter preponderent local, iar resursele provin în special din domeniile cultural, economic și mass-media. Însă, analiza action-set-ului pe baza criteriului etnic arată că există un puternic clivaj etnic al capitalului social în ceea ce privește resursele sociale potențiale de activat într-o problemă a comunității locale. Această constatare, alături de cele derivate din analiza rețelelor sociale pe problema colaborării comunitare, semnalează următorul fapt: elitele locale din cele două orașe tind să utilizeze capital social etnic într-o problemă care vizează atingerea unui obiectiv de interes local. Cred că avantajele și dezavantajele unei astfel de orientări merită să facă obiectul unor studii ulterioare!

Cu toate că, aparent, reprezintă un subiect mai banal, tema descrierii climatului inter-etnic local și a reprezentărilor privind evoluția raporturilor româno-maghiare în zona Harghita - Covasna nu a fost ignorată în această lucrare. Cu riscul de a umbla pe căi bătătorite, am considerat, pur și simplu, că nu pot rata ocazia de a-i întreba pe liderii locali – practic, cei mai importanți oameni ai zonei! – cum descriu ei situația de fapt și cum văd viitorul conviețuirii româno-maghiare în arcul intracarpatic.

Răspunsurile subiecților cercetării gravitează în jurul unor sintagme de genul: „climat tensionat”, „lipsă de comunicare”, „distanțiere fond-aparențe”, „neîncredere” sau „paralelism etnic”. În mai mare măsură decât liderii maghiari, liderii români descriu acest climat ca fiind unul dominat de tensiuni interetnice. Analizate prin intermediul perechii conceptuale static-dinamic, descrierile oferite de lideri arată că, la Sfântu-Gheorghe, disputele inter-etnice la nivel de lideri sunt mult mai accentuate decât la Miercurea-Ciuc. În plus, la Sfântu-Gheorghe se conturează și un conflict inter-generațional, între „vechii” lideri (atât români, cât și maghiari) și „noi” lideri, aceștia din urmă propunându-și să depășească barierele interetnice și să se concentreze pe problemele dezvoltării socio-economice locale.

Referitor la activismul elitelor etnice din municipiul Sfântu-Gheorghe, consider că una dintre „reușitele” acestei cercetări este parțiala infirmare a unui mit: acela că elitele românești din această zonă sunt pasive și lipsite de unitate. Datele culese prin interme-

diul analizei de rețea, alături de cele calitative, au arătat că grupul etnic românesc dispune de lideri importanți, angrenați în rețele de prietenie, de comunicare și de colaborare etnică, ei militând la scenă deschisă pentru îmbunătățirea condiției „majorității în minoritate” și intrând în rivalitate cu elita etnică maghiară.

De asemenea, noul trend de colaborare inter-etnică evidențiat la Sfântu-Gheorghe (susținut de cei doi lideri locali din generația tânără) poate fi considerat un aspect interesant al climatului interetnic local, impactul său meritând a fi urmărit pe parcursul următorilor ani.

Tema „viitorilor posibili”, așa cum este ea discutată de către subiecții cercetării, pune în evidență o tendință generală a liderilor locali de a se aștepta la o evoluție pozitivă a relațiilor româno-maghiare din această zonă a țării. Totuși, scenariul de tip optimist este expus, în cea mai mare parte, de către liderii din sfera politico-administrativă, în majoritate de etnie maghiară. O tendință aparte se conturează în cazul liderilor români din sfera cultural-civică, lideri care se arată îngrijorați de viitorul acestor relații sau își manifestă rezerva, prudența în formularea unui scenariu optimist, considerând că există doi factori fundamentali de care depinde această evoluție: comportamentul liderilor politici și dezvoltarea economică a zonei.

IV. CUPRINSUL LUCRĂRII

Introducere / 4

CAPITOLUL I

Sociologia elitelor. Teorii clasice și contemporane despre elite / 14

I.1. O scurtă introducere în analiza sociologică a elitelor / 14

I.2. Protosociologia elitelor / 16

I.3. Teorii sociologice clasice asupra elitelor. Elitismul clasic sau neomachiavellismul / 19

I.4. Elitismul democratic / 29

I.5. Elitismul și pluralismul în sociologia americană / 34

I.6. Neo-elitismul / 45

I.7. Teorii ale elitelor în sociologia românească / 50

CAPITOLUL II

Repere teoretice și metodologice în abordarea sociologică a elitelor. Elitele locale / 54

II.1. Modalități de definire a elitelor în sociologie / 54

II.2. Caracteristici generale ale elitei / 58

- II.3. Repere teoretico-metodologice necesare într-o cercetare concretă asupra elitelor / 60
- II.4. Comunități locale și elitele lor. Premise de cercetare a elitelor locale în Harghita și Covasna / 62
- CAPITOLUL III
- Etnie, națiune și relații interetnice / 72
- III.1. Relevanța studierii fenomenului etno-național în lumea contemporană / 72
- III.2. Etnie și națiune – concepte fundamentale în sociologia relațiilor interetnice / 76
- III.3. Teorii antropologice ale etniei și națiunii: modernismul și primordialismul. Concepția lui Anthony D. Smith / 85
- III.4. Aspecte privind problematica minorităților etnice în teoria sociologică / 97
- III.4.1. Definiții și delimitări conceptuale / 97
- III.4.2. Controverse privind drepturile minorităților etnice în statele contemporane / 101
- III.5. Perspective teoretico-metodologice de analiză a relațiilor interetnice / 111
- CAPITOLUL IV
- Relații interetnice în Harghita și Covasna / 114
- IV.1. Scurt istoric al relațiilor româno-maghiare în Transilvania / 114
- IV.2. Contribuții sociologice la studiul relațiilor interetnice româno-maghiare din Harghita și Covasna / 119
- IV.3. Mize politice ale tensiunilor interetnice din Harghita și Covasna / 141
- CAPITOLUL V
- Elite etnice în Harghita și Covasna. Ancheta din 2003 / 150
- V.1. Elita etnică. Ipoteza divajului etnic la nivelul elitelor locale / 150
- V.2. Repere teoretice în sociologia relațiilor interetnice. Rolul elitelor etnice / 152
- V.3. Componenta elitelor etnice la Miercurea-Ciuc și la Sfântu-Gheorghe. Ipoteza dublei implicări / 164
- V.4. Perspectiva elitelor rivale / 171
- V.5. Considerații normative privind rolul elitelor în comunitate / 180
- CAPITOLUL VI
- Paradigma relațională și analiza rețelelor sociale / 186
- VI.1. Ce este relaționismul? / 186
- VI.2. Apariția și dezvoltarea analizei de rețea în sociologie / 189
- VI.3. Principiile analizei de rețea / 196
- VI.4. Analiza de rețea – metodă de cercetare a network-urilor sociale / 201
- VI.4.1. Concepte operaționale / 201
- VI.4.2. Datele utilizate în analiza de rețea / 208
- VI.5. Aplicații ale analizei de rețea în sociologia elitelor / 214
- VI.5.1. Rețele sociale ale elitelor locale în orașul german Altneustadt / 214
- VI.5.2. Acumularea de capital social în cadrul elitei financiare franceze / 220
- CAPITOLUL VII
- Rețele sociale ale elitelor în Miercurea-Ciuc și Sfântu-Gheorghe. Ancheta din 2005 / 227
- VII.1. Premisele, obiectivele și metodologia cercetării / 227
- VII.2. Analiza rețelelor sociale ale elitelor locale în Miercurea-Ciuc și Sfântu-Gheorghe / 235
- VII.2.1. În ce măsură se cunosc liderii locali unii pe alții? / 236
- VII.2.2. Relațiile de prietenie ale liderilor locali / 239
- VII.2.3. Câtă încredere au liderii locali unii în alții? / 262
- VII.2.4. Rețele de colaborare profesională ale liderilor locali / 276
- VII.2.5. Rețele de comunicare pe problemele comunității locale / 295
- VII.2.6. Rețelele elitelor etnice / 312
- VII.2.7. Modelul relațional al elitelor locale din Miercurea-Ciuc. Concluziile anchetei din 2005 / 325
- VII.2.8. Modelul relațional al elitelor locale din Sfântu-Gheorghe. Concluziile anchetei din 2005 / 328
- VII.3. Rețele de sprijin (action-set) economic și comunitar / 330
- VII.3.1. Ipoteza economiei etnice / 330
- VII.3.2. Action-set comunitar / 340
- CAPITOLUL VIII
- Prezent și perspective ale relațiilor româno-maghiare din Harghita și Covasna / 347
- VIII.1. Climatul interetnic în Harghita și Covasna / 347
- VIII.1.1. Răspunsurile liderilor din Miercurea-Ciuc / 347
- VIII.1.2. Răspunsurile liderilor din Sfântu-Gheorghe / 353
- VIII.2. Perspectivele relațiilor româno-maghiare din Harghita și Covasna în viziunea liderilor locali / 362
- VIII.2.1. Răspunsurile liderilor din Miercurea-Ciuc / 363
- VIII.2.2. Răspunsurile liderilor din Sfântu-Gheorghe / 366
- Concluzii / 372
- ANEXE / 378

Anexa 1. Fragmente din interviurile realizate cu jurnaliștii români din Miercurea-Ciuc și Sfântu-Gheorghe. Ancheta din 2003 / 378

Anexa 2. Fragmente din interviurile cu jurnaliștii locali din Miercurea-Ciuc și Sfântu-Gheorghe pe tema descrierii climatului interetnic. Ancheta din 2003 / 380

Anexa 3. Datele de identificare ale liderilor

locali din Miercurea-Ciuc – subiecți ai anchetei din 2005 / 381

Anexa 4. Datele de identificare ale liderilor locali din Sfântu-Gheorghe – subiecți ai anchetei din 2005 / 383

Lista figurilor și tabelelor / 385

Bibliografie / 388

Codrina Șandru

Bibliografie

1. ABRAHAM, DOREL; BĂDESCU, ILIE; CHELCEA, SEPTIMIU (1995), *Interethnic Relations in Romania*, Editura Carpatica, Cluj-Napoca
2. AKLAEV, AIRAT R.; DOZHDEV, DIMITRI D. (1994), *La conflittualita inter-etnica nelle repubbliche post-sovietiche: alcune considerazioni su legittimita etno-politica e crisi d'identita* în „*Etnie, confini, Europa*” a cura di LAURA BERGNACH E GIOVANNI DELLI ZOTTI, FRANCO ANGELI, Milano, p. 79-89
3. ALBERTONI, ETTORRE (1990), *Fonti e sviluppi dell'elitismo politico* în „*Elitismo e democrazia nella cultura politica del Nord-America*”, Archivio Internazionale „Gaetano Mosca” per lo studio della classe politica, serie italiana, vol. V, tomo I, p. IX-LXXVIII
4. ANĂSTĂSOAIE, VIOREL MARIAN (1999), *În căutarea strămoșului pierdut* în „*Modele de conviețuire în Ardeal. Zăbala*”, redactat de POZSONY, FERENC și ANGHEL, REMUS GABRIEL, Asociația Etnografică Kriza Janos, Cluj, p. 20-31
5. ANDERSON, BENEDICT (2000), *Comunități imaginare: Reflecții asupra originii și răspândirii naționalismului*, Editura Integral, București
6. ANDREESCU, GABRIEL (2004), *Națiuni și minorități*, Iași, Editura Polirom
7. ANHEIER, HELMUT K.; GERHARDS, JURGEN; ROMO, FRANK P. (1995), *Forms of Capital and Social Structure in Cultural Fields: Examining Bourdieu's Social Topography in American Journal of Sociology*, volume 100, number 4, January 1995, p. 859-903
8. ARON, RAYMOND (1997), *The Ruling Minorities in Western Societies in "Classes & Elites in Democracy and Democratization. A collection of readings"*, Garland Publishing Inc., New York and London, p. 86-91
9. ARON, RAYMOND (2001), *Democrație și totalitarism*, Editura All Educational, București
10. AZZI, ASSAD (1997), *Dinamica conflictelor intergrupuri și modalități de rezolvare a conflictelor* în BOURHIS, RICHARD Y & LEYENS, JACQUES-PHILIPPE (COORDONATORI), „*Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri*”, Polirom, Iași, p. 223- 243
11. BARTH, FREDERIK (1994), *I gruppi etnici e i loro confini* în „*Questioni di etnicita*” a cura di VANESSA MAHER, Torino, Ed. Rosenberg & Gellier
12. BAUMAN, ZYGMUND (2001), *Comunitatea*, Editura Antet XX Press
13. BĂDESCU, ILIE (1994), *Istoria sociologiei*, Editura Porto-Franco, Galați
14. BĂDESCU, ILIE; DUNGACIU, DAN (1995), *Sociologia și geopolitica frontierei*, Editura Floare Albastră, București
15. BĂDESCU, IULIU; DINGACTIU, DAN; BALTAȘU, RADU (1996), *Istoria sociologiei*, Editura Eminescu, București
16. BĂDESCU, ILIE; MIHAILESCU, IOAN; SAVA, IONEL NICU (2003), *Geopolitică, Integrare, Globalizare*, București, Editura Mica Valahie
17. BĂDESCU, ILIE (2004a), *Ideii politice românești. Doctrine și teorii*, București, Editura Mica Valahie
18. BĂDESCU, ILIE (2004b), *Tratat de geopolitică*, București, Editura Mica Valahie
19. BENASSI, MARIO (1993), *Dalla gerarchia alla rete: modelli ed esperienze organizzative*, Etaslibri, Milano
20. BENEWICK, ROBERT; GREEN, PHILIP COORDONATORI (2002), *Dicționarul marilor gânditori politici ai secolului XX*, Editura Artemis
21. BERNARDI, BERNARDO (1995), *Etnicita e confini. Il fattore etnico* în „*Etnia e stato, localismo e universalismo*”, Edizioni Studium-Roma, p. 49-69
22. BIANCO, MARIA LUISA (1996), *Classi e reti sociali*, Il Mulino, Bologna
23. BIRNBAUM, PIERRE (1997), *Conflitele*, în BOUDON, RAYMOND, „*Tratat de sociologie*”, Editura Humanitas, București, p.257-284
24. BIRO, BELA (2001), *Paradoxul maghiar*, în „*Sfera politică*”, nr. 97-98, oct.-nov. 2001, p. 52-59
25. BIRO, ZOLTAN A.; GAGYI, JOZSEF (1999), *Romanian-Hungarian Interethnic Relationships in Csikszereda: A Case Study*, în „*Szeklerland in Transition. Essays in Cultural Anthropology*, Pro-Print and WAC, Miercurea-Ciuc
26. BIRO, ZOLTAN A. (1999), *Kisebbségpolitika – a kisebbség felől nézve [Politica minoritară – văzută din perspectiva minorității]* în „*Forrasok es strategiák*”, Pro-Print Konyvkiado, Csikszereda, p. 270-281
27. BOARI, MIRCEA (1998), *Triunghiul viciilor: autonomia discursului, stagnarea intelectuală și involuția culturii*, în *Revista Polis*, nr. 4/1998, p. 33-51
28. BOBBIO, NORBERTO (1973), *Pareto e il sistema sociale*, Sansoni, Firenze
29. BOISSEVAIN, JEREMY (1974), *Friends of friends*, Oxford Basil Blackwell
30. BOTTOMORE, THOMAS.B. (1966), *Elites and Society*, Penguin Books
31. BOUDON, RAYMOND (COORDONATOR), (1997), *Tratat de sociologie*, Ed. Humanitas, București
32. BOURHIS, RICHARD Y; GAGNON, ANDRE; MOISE, LENA CELINE (1997), *Discriminare și relații intergrupuri* în BOURHIS, RICHARD Y & LEYENS, JACQUES-PHILIPPE (COORDONATORI), „*Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri*”, Polirom, Iași, p. 124- 154
33. BOVERO, MICHELANGELO (1975), *La teoria dell'elite*, Loescher Editore, Torino
34. BRĂILEANU, TRAIAN (1940), *Sociologia și arta guvernării. Articole politice*, Editura Cartea Românească, București

35. CANTEMIR, DIMITRIE (1986), *Descrierea Moldovei*, Editura Minerva, București
36. CAPOZZA, DORA; VOLPATO, CHIARA (1997), *Relații intergrupuri: perspective clasice și contemporane* în BOURHIS, RICHARD Y & LEYENS, JACQUES-FILIPPE (coordona-tori), "Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri", Polirom, Iași, p. 11- 31
37. CERNEANU, ILIE (1996), *Masă și elite*, în *Noua Revistă Română*, nr. 8-9/1996, p. 36-43
38. CHELCEA, SEPTIMIU; MĂRGINEANU, IOAN; CAUC, ION (1998), *Cercetarea sociologică*, Editura Destin, Deva
39. CHERKAOUI, MAHOMED (1997), *Stratificarea* în BOUDON, RAYMOND, „*Tratat de sociologie*”, Editura Humanitas, București, p. 111-151
40. CHIESI, ANTONIO M. (1980), *L'analisi dei reticoli sociali: teoria e metodi* în *Rassegna Italiana di Sociologia*, no. 2, 1980, p. 291-310
41. COANDĂ, LISETTE; CURTA, FLORIN (1993), *Mic dicționar de sociologie*, Editura All, București
42. COBIANU- BĂCANU, MARIA (1998), *S.O.S. – românii din Covasna și Harghita*, Ed. Petru-Maior, Târgu-Mureș
43. COHEN, ABNER (1994), *La lezione dell'etnicita* in "Questioni di etnicita" a cura di VANESSA MAHER, Torino, Rosenberg & Sellier, p. 135-151
44. COPOSESCU, SILVIU (2002), *Specificul național. Perspective teoretico-metodologice*, Editura Infomarket, Brașov
45. COSTEA, ȘTEFAN coordonator (2001), *Sociologi români. Mică enciclopedie*, Editura Expert, București
46. CSEPELI-ANTAL, GYORGY; SZEKELYI, ORKENY-MARIA (2000), *Reprezentări ale coexistenței etnice în Transilvania*, lucrare prezentată în cadrul conferinței "Modelul românesc de relații interetnice. Ultimii zece ani, următorii zece ani", București, 7-8 iulie 2000
47. CSORTAN, FERENC (2001), *Maghiarii – schiță pentru un portret în mozaic*, în "Sfera politicii", nr. 97-98, oct.-nov. 2001, p. 2-9
48. CZUDNOWSKI, MOSHE M. (1990), *Per una valu-tazioane critica delle tesi neo-elitiste di Field e Higley*, in "Elitismo e democrazia nella cultura politica del Nord-America", Archivio Internazionale "Gaetano Mosca" per lo studio della classe politica, serie italiana, vol. V, tomo I, p. 115-139
49. DEROUET, JEAN-LOUIS (1998), "Prefața" în IONESCU, ION I., "Sociologii constructiviste", Editura Polirom, Iași
50. DIACONU, ION (1998), *Minoritățile. Identitate. Egalitate*, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București
51. *Dicționar de Politică* (2001), Oxford, Editura Univers Enciclopedic, București
52. *Dicționar de Sociologie* (1993), coordonatori Cătălin Zamfir și Lazăr Vlăsceanu, Editura Babel, București
53. DIECKHOFF, ALAIN (2003), *Națiune și rațiune de stat. Identitățile naționale în mișcare*, București, Editura Curtea Veche
54. *Dizionario delle scienze sociali* (1997), a cura di PAOLO JEDLOWSKI, Il Saggiatore, Milano
55. DOGAN, MATTEI (1999), *Sociologie politică*, Editura Alternative
56. DONATI, PIERPAOLO (1986), *Introduzione alla sociologia relazionale*, Franco Angelli, Milano
57. DONATI, PIERPAOLO (1991), *Teoria relazionale della società*, Franco Angelli, Milano
58. DUMITRESCU, TRAIAN (1997), *Transilvania. Pământ strămoșesc multimilenar*, vol. I, Ed. Carpatica, Cluj-Napoca
59. EDROIU, NICOLAE; PUȘCAȘ, VASILE (1995), *Maghiarii din România*, Fundația Culturală Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca
60. ELWERT, GEORG (1996), *L'instabilità delle identità etniche* in "Stati, etnie, culture" a cura di PIETRO SCARDUELLI, Edizioni Angelo Guerini, Milano, p. 89-98
61. EMIRBAYER, MUSTAFA (1997), *Manifesto for a Relational Sociology* in „*American Journal of Sociology*”, Volume 103, September 1997, p. 281-317
62. ETZIONI, AMITAI (2002), *Societatea monocromă*, Ed. Polirom, Iași
63. FIELD, LOWELL G.; HIGLEY, JOHN (1990), *Racconto di un itinerario personale al neo-elitismo*, in "Elitismo e democrazia nella cultura politica del Nord-America", Archivio Internazionale "Gaetano Mosca" per lo studio della classe politica, serie italiana, vol. V, tomo I, p. 75-90
64. FIELD, LOWELL G.; HIGLEY, JOHN; BURTON, MICHAEL G. (1997), *National Elite Configurations and Transition to Democracy* in "Classes & Elites in Democracy and Democratization. A collection of readings", Garland Publishing Inc., New York and London, p. 174-183
65. FISHER, S. CLAUDE (1995), *La struttura delle relazioni e delle rete* n „*Reti. L'analisi di network nelle scienze sociali*” a cura di FORTUNATA PISELLI, Donzelli Editore, Roma
66. FOSTER, BRIAN L.; SEIDMAN, STEPHAN B. (1992) *A Formal Unification of Anthropological Kinship and Social Network Methods* in „*Research Methods in Social Network Analysis*” edited by LINTON C. FREEMAN, DOUGLAS R. WHITE and A. KIMBALL ROMNEY, Transaction Publishers, New Brunswick (U.S.A.) and London (U.K.), p. 41-59
67. FRANK, KENNETH A; YASUMOTO, JEFFREY Y. (1998), *Linking Action to Social Structure within a System: Social Capital within and between Subgroups* in American Journal of Sociology, Volume 104, Number 3, November 1998: 642-686
68. FREEMAN, LINTON C. (1992), *Social Networks and The Structure Experiment* in „*Research Methods in Social Network Analysis*” edited by LINTON C. FREEMAN, DOUGLAS R. WHITE and A. KIMBALL ROMNEY, Transaction Publishers, New Brunswick (U.S.A.) and London (U.K.), p. 11-40
69. GELLNER, ERNEST (1994), *Națiuni și naționalism*, Editura Antet, București
70. GEORGIU, GRIGORE (1997), *Națiune, cultură, identitate*, București, Editura Diogene
71. GIDDENS, ANTHONY (1991), *Sociologia*, Il Mulino, Bologna
72. *Ghidul cetățeanului* (1998), broșură editată de Asociația Pro Democrația, Brașov
73. GUIMOND, SERGE; TOUGAS, FRANCINE (1997), *Sentimente de injustiție și acțiuni colective: privarea relativă* în BOURHIS, RICHARD Y & LEYENS, JACQUES-FILIPPE (coordonatori), "Stereotipuri, discriminare și relații inter-grupuri", Polirom, Iași, p. 155- 178
74. GUTTSMAN, W.L. (1961), *Potere, stratificazione sociale ed elites politiche* in "Le elites politiche", Atti del IV Congresso Mondiale di Sociologia, Editori Laterza, Bari, p. 68-74
75. HANNEMAN, ROBERT A. (2001), *Introduction to Social Network Methods*, University of California, Riverside
76. HELBLING, JURG (1996), *I nazionalismi etnici* în "Stati, etnie, culture" a cura di PIETRO SCARDUELLI, Edizioni Angelo Guerini, Milano
77. HUKVATH, ISTVAN (1999), *Minoritățile din România. Aspecte politice*, Editura Limes, Cluj
78. HUNTINGTON, SAMUEL P. (1990), *Ciocrina civiliză-ilor*, București, Editura Antet
79. ILIUT, PETRU (1997), *Abordarea calitativă a sociumanului*, Polirom, Iași, 1997
80. *Info Eurocarpatica*, Buletin de Informare al

Centrului European de Studii Covasna-Harghita, Sfântu-Gheorghe, nr. 2/2001, 3/2002, 4/2002

81. KAPFERER, BRUCE (1995), *Norme e manipolazione delle relazioni in un contesto di lavoro* în „Reti. L'analisi di network nelle scienze sociali” a cura di FORTUNATA PISELLI, Donzelli Editore, Roma

82. KISS, CSABA G. (1993), *Europa Centrală, națiuni, minorități*, Pesti Szalon-Kriterion

83. KYMLICKA, WILL (2001), *Teorie politică occidentală și relații etnice în Europa de Est* în revista „Polis”, nr. 2/2001, p.5-73

84. LASSWELL, HAROLD D; KAPLAN, A. (1969), *Potere e societate*, Milano

85. LAUMANN, EDWARD O.; MARDSEN, PETER V.; PRENSKY, DAVID (1992), *The Boundary Specification Problem in Network Analysis* în „Research Methods in Social Network Analysis” edited by LINTON C. FREEMAN, DOUGLAS R. WHITE and KIMBALL ROMNEY, Transaction Publishers, New Brunswick and London, p. 61-79

86. LAUMANN, EDWARD O.; PAPPI, FRANZ U. (1995), *Reti di azione collettiva*, în „Reti. L'analisi di network nelle scienze sociali”, a cura di FORTUNATA PISELLI, Donizelli Editore, Roma, p. 227-249

87. LAZĂR, MARIUS (2000), *Populația județelor Covasna și Harghita. Aspecte ale conviețuirii interetnice* în „Relații interetnice în România postcomunistă”, 2000, volum editat de Lucian Nastasă și Levente Salat, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, Cluj-Napoca

88. LAWRENCE, GEOFFREY (2005), *Promovarea dezvoltării durabile: problematica guvernării* în PASCARU, MIHAI COORDONATOR, „Catalyse. Cunoaștere, participare și dezvoltare în spațiu comunitar”, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, p. 15-47

89. LĂCĂTUȘU, IOAN (2000), *Aspecte ale evoluției structurii etnice și confesionale în zona Covasna-Harghita și semnificațiile lor geopolitice*, în revista *Angvstia*, nr.5/2000, Sfântu-Gheorghe, p. 281-295

90. LĂCĂTUȘU, IOAN (2002a), *Raportul majoritate-minoritate în Covasna și Harghita* în „Interetnicitate în Europa Centrală și de Est”, Complexul Muzeal Arad, Colecția Minorități, p. 34-67

91. LĂCĂTUȘU, IOAN (2002b), *Spiritualitate românească și conviețuire interetnică în Covasna și Harghita*, Editura Eurocarpatica, Sfântu Gheorghe

92. LĂCĂTUȘU, IOAN; LECHINȚAN, VASILE (2003), *Lucrarea lui Gheorghe Popa-Lisseanu din perspectivă actuală* în POPA-LISSEANU, GHEORGHE (2003 [1941]), „Originea seculilor și seculizarea românilor” București, Editura România Pur și Simplu

93. LĂCĂTUȘU, IOAN (2004), *Tendențe de enclavizare a unui spațiu românesc – Harghita și Covasna*, București, Editura România Pur și Simplu

94. LOMI, ALESSANDRO (1991), *Reti organizzative. Teoria, tecnica e applicazioni*, Il Mulino, Bologna

95. LORENZI-CIOLDI, FABIO; DEISE, WILLEM (1997), *Identitate socială și identitate personală* în BOURHIS, RICHARD Y & LEYENS, JACQUES-PHILIPPE (COORDONATORI), „Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri”, Polirom, Iași, p. 53-73

96. MARKO, BELA (2001), *Statul național și visul național la începutul mileniului III*, în „Sfera politiciii”, nr. 97-98, oct.-nov. 2001, p. 60-63

97. MĂGUREANU, VIRGIL (1997), *Studii de sociologie politică*, Editura Albatros, București

98. MIHU, ACHIM (2002), *Antropologia culturală*, Editura Dacia, Cluj- Napoca

99. MILIN, ANNA (1989), *L'elite del potere a Trieste*, Franco Angeli, Milano

100. MILLS, WRIGHT C. (1959), *The power elite*, NY,

Oxford University Press

101. MIRK, SZIDONIA (1999), *Căsătoriile mixte româno-maghiare din Zăbala* în „Modele de conviețuire în Ardeal. Zăbala”, redactat de POZSONY, FERENC și ANGHEL, REMUS GABRIEL, Asociația Etnografică Kriza Janos, Cluj, p. 53-71

102. MITCHELL, CLAUDE J. (1995), *Reti, norme e istituzioni* în „Reti. L'analisi di network nelle scienze sociali” a cura di Fortunata Piselli, Donizelli Editore, Roma

103. MOSCA, GAETANO (1923/1994), *La classe politica*, Editori Laterza, Bari

104. MOSCOVICI, SERGE; MUGNY, GABRIEL; PEREZ, JUAN ANTONIO (1996), *Influența minoritară și construirea identității* în „Minoritari, marginali, excluși”, coord. Adrian Neculau și Gilles Ferreol, Polirom, Iași, p. 17-27

105. MUNGIU-PIPIDI, ALINA (1999), *Transilvania subiectivă*, Ed. Humanitas, București

106. MUNGIU-PIPIDI, ALINA (2001), *De la identitate națională la naționalism*, în „Sfera politiciii”, nr. 97-98, oct.-nov. 2001, p. 35-51

107. MURA, VIRGILIO; TIDORE, GRAZIANO (1987), *Per una ricerca sull'anatomia della classe politica sarda*, în „Elite politiche nella Sardegna contemporanea”, Franco Angeli, Milano

108. MUREȘAN, GHEORGHE (1996), *Clasici ai teoriilor despre elite*, în *Noua Revistă Română*, nr. 8-9/1996, p. 24-35

109. MUTTI, ANTONIO (1992), *Il buon vicino. Rapporti di vicinato nella metropoli*, Il Mulino, Bologna

110. OLAH, ȘERBAN (2004), *Elitele locale*, București, Editura Economică

111. OLZAK, SUSAN (1992), *The Dynamics of Ethnic Competition and Conflict*, Standford University Press, California

112. ONUȚ, GHEORGHE (2001), *Maganazonosag, bec-sulet es huseg. Un raport de consiliere politico-electorală*, în volumul sesiunii științifice „Zilele Dreptului”, Societatea și Dreptul, Editura OMNIA UNI S.A.S.T., Brașov

113. OSSIPOV, ALEXANDER (2001), *Câteva îndoieli cu privire la „dreptatea etnoculturală”* în revista „Polis”, nr. 2, p.91-101

114. PAL, JUDIT (1999), *A romanok haromszeki betelepulesenek nehany kerdese (1614-1850) [Câteva probleme legate de așezarea românilor în Trei Scaune]* în „A Tobbseg Kisebbsége”, Pro-Print Konyvkiado, Csikszereda, p. 25-97

115. PARETO, VILFREDO (1916), *Trattato di sociologia generale*, volume II, Firenze, G. Barbera Editore

116. PASCARU, MIHAI (2003), *Matricea comunitară. Cunoaștere, comunicare și acțiune comună în satul contemporan*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca

117. PENNATI, EUGENIO (1961), *Le elites politiche nelle teorie minoritarie*, în „Le elites politiche”, Atti del IV Congresso Mondiale di Sociologia, Editori Laterza, Bari

118. PETROSSINO, DANIELE (1991), *Stati, nazioni, etnie. Il pluralismo etnico e nazionale nella teoria sociologica contemporanea*, Franco Angeli, Milano

119. PISELLI, FORTUNATA (1995), *Reti sociali e comunicative* în „Reti. L'analisi di network nelle scienze sociali” a cura di FORTUNATA PISELLI, Donizelli Editore, Roma, p. VII-LXXII

120. PODEA, TITUS (1936), *Transilvania*, Ed. Fundației Culturale Române, București, reproducere după Ed. Princeps

121. POP, CODRINA (1996), *Formarea noii elite economice într-un sat românesc în perioada de tranziție. Drăgușul*, Lucrare de Licență, Universitatea București

122. POPA-LISSEANU, GHEORGHE (2003 [1941]), *Originea seculilor și seculizarea românilor*, București, Editura România Pur și Simplu

123. PORTER, JOHN (1965), *The Vertical Mosaic*, University of Toronto Press
124. POZSONY, FERENC (1999), *Istorie și memorie. Vehiculări simbolice în spațiul privat în „Modele de convingere în Ardeal. Zăbala”*, redactat de POZSONY, FERENC și ANGHEL, REMUS GABRIEL, Asociația Etnografică Kriza Janos, Cluj, p. 7-20
125. PUTNAM, ROBERT D. (2001), *Cum funcționează democrația. Tradițiile civice ale Italiei moderne*, Editura Polirom, Iași
126. *Relații interetnice în România postcomunistă* (2000), volum editat de LUCIAN NASTASĂ și LEVENTE SALAT, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, Cluj-Napoca
127. RIESMAN, DAVID; GLAZER, NATHAN; DENNEY, REUEL (1950), *The Lonely Crowd. A Study of the Changing American Character*, Doubleday & Company, Inc., Garden City, New York
128. ROȘCA, IOAN N. (1994), *Filosofie. Antică, Medievală, Renesantistă*, București, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”
129. ROTARIU, TRAIAN; ILUȘ, PETRU, coordonatori, (1996), *Sociologie*, Editura Mesagerul, Cluj-Napoca
130. RUSSU, ION I. (1990), *Românii și secuii*, București, Editura Științifică
131. SANDU, DUMITRU (1999), *Spațiul social al tranziției*, Editura Polirom, Iași
132. SANDU, DUMITRU (2005), *Dezvoltare comunitară. Cercetare, practică, ideologie*, Editura Polirom, Iași
133. SARTORI, GIOVANNI (1961), *I significati del termine elite in Atti del IV Congresso Mondiale di Sociologia*, Editori Laterza, Bari, p. 94-99
134. SCARDUELLI, PIETRO (1996), *Stati, etnie, culture: alcune considerazioni preliminari in “Stati, etnie, culture”* a cura di PIETRO SCARDUELLI, Edizioni Angelo Guerini, Milano, p. 17-39
135. SCHIFRINET, CONSTANTIN (1999), *Sociologie*, Editura Economică, București
136. SCHUMPETER, JOSEPH A. (1997), *An Elite Theory of Democracy in “Classes & Elites in Democracy and Democratization. A collection of readings”*, Garland Publishing Inc., New York and London, p. 78-85
137. SCOTT, JOHN (2001), *Elitele în sociologia anglosaxonă*, în SULEIMAN, EZRA; MENDRAS, HENRI, *Recrutarea elitelor în Europa*, Editura Amarcord, Timișoara, p. 9-18
138. SMITH, ANTHONY (1991), *National Identity*, Penguin Books
139. STANFIELD II, JOHN H. (1993), *Epistemological Considerations*, in *„Race and Ethnicity in Research Methods”*, editors JOHN H. STANFIELD II and RUTLEDGE M. DENNIS, Sage Publications, Newbury Park, London and New Delhi, p. 16-36
140. SULEIMAN, EZRA; MENDRAS, HENRI coordonatori (2001), *Recrutarea elitelor în Europa*, Editura Amarcord, Timișoara
141. SZOCS, JANOS (1999), *A romanok megtelepedese, roman falvak kialakulasa Csik-, Gyergyó-, Kaszonszekben (1614-1850) [Stabilirea românilor și formarea satelor românești în Scaunul Ciuc (1614-1850)]* în *„A Tobbség Kisebbsége”*, Pro-Print Konyvkiado, Csikszereda, p. 98-157
142. ȘTEFAN, BRUNO (1998), *Dimensiunile urii etnice în Secuime*, Biblioteca Centrului European de Studii Covasna-Harghita, Sfântu-Gheorghe
143. TOURNON, JEAN (1994), *Etnicități în Europa și în federații* în *„Etnie, confini, Europa”* a cura de LAURA BERGNACH e GIOVANNI DELLI ZOTTI, Franco Angeli, Milano, p. 247-255
144. TUDOR, MARIUS; GAVRILESCU, ADRIAN (2002), *Democrația la pachet. Elita politică în România postcomunistă*, Editura Compania, București
145. TURLIUC, NICOLETA (1996), *Construcția identității minoritare în condiții de eterogenitate culturală în “Minoritari, marginali, excluși”*, coord. ADRIAN NECULAU și GILLES FERREOL, Polirom, Iași, p. 55-61
146. ȚURLEA, PETRE (2003), *U.D.M.R. și societatea românească*, București, Editura România Pur și Simplu
147. VAN DIJK, TEUN A. (1993), *Analyzing Racism through Discourse Analysis* in STANFIELD II, JOHN H. & DENNIS, RUTLEDGE M. (editors), *„Race and Ethnicity in Research Methods”*, Sage Publications, Newbury Park, London and New Delhi, p. 92-134
148. VANDER-ZANDEN, JAMES (1988), *The social experience: An introduction to sociology*, New York
149. VARADY, TIBOR (2001), *Minorități, majorități, lege și etnicitate: reflecții asupra cazului iugoslav* în revista *„Polis”*, nr. 2, 2001, p.101-129
150. VINCEZ, GABOR (1999), *Nemzeti kisebbségek a „magyar nemzetiségű románok”-ig [De la minoritate națională la “români cu naționalitate maghiară”]* în *„Forrasok es stratégiak”*, Pro-Print Konyvkiado, Csikszereda, p. 170-232
151. VON WIESE, L. (1968), *Sistema di sociologia generale*, Torino, Utet
152. WELLMAN, BARRY (1988), *Structural analysis: from method and metaphor to theory and substance* in WELLMAN, BARRY AND BERKOWITZ, S.D. (editors), *„Social Structures. A Network Approach”*, Cambridge University Press
153. WELLMAN, BARRY (1995), *Analisi strutturali: un paradigma alternativo in “Reti. L’analisi di network nelle scienze sociali”* a cura di FORTUNATA PISELLI, Donizelli Editore, Roma, p. 27-49
154. YZERBYT, VINCENT; SCHADRON, GEORGES (1997), *Stereotipuri și judecată socială*, în *„Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri”*, coordonatori RICHARD Y. BOURHIS și JACQUES-FILIPPE LEYENS, Polirom, Iași, p.97-124
155. ZAMFIR, ELENA (2000), *Dezvoltarea comunitară – sursă a bunăstării colective în ZAMFIR, ELENA coordonator, „Strategii antisărăcie și dezvoltare comunitară”*, Editura Expert, București
156. ZANI, BRUNA; PALMONARI, AUGUSTO coordonatori (2003), *Manual de psihologia comunității*, Editura Polirom, Iași
157. ZULEAN, MARIAN (1996), *Emergența elitei antreprenoriale în societatea românească postcomunistă. O explorare*, în *Revista de Cercetări Sociale*, nr 2/1996, p. 3-13

Site-uri:

1. www.analytictech.com
2. www.c.d.ro
3. www.rm.dsz.ro
4. www.recensamant.ro

Documente:

1. Memorandum, semnat de asociații ale românilor din Harghita și Covasna, 1 noiembrie 2005, arhiva Centrului de Documentare „Mitropolit Nicolae Colan”, Sfântu-Gheorghe
2. Statutul U.D.M.R.
3. Programul U.D.M.R.

Abstract
Social networks of local elites in Harghita and Covasna
The resume of the PHD Thesis

The work *Social networks of the local elites from Harghita and Covasna* is a sociological study comprising four disciplinary fields which intersect each other: the sociology of elites, the sociology of inter-ethnic relations, relational sociology and the sociology of communitarian development. This presentation is a resume of the PHD thesis in sociology, which has the same title, thesis that I have maintained in May 2006, at the University of Bucharest. The first chapter, called *The sociology of elites. Classical and contemporary theories about elites*, tries to discuss, in the shape of a historic of the field, of some of the most important sociological theories related to elites. The second chapter is dedicated to *Theoretical and methodological reference points regarding the social approach of local elites*. The third chapter, *Ethnicity, nation and inter-ethnic relations*, is dedicated to the extremely complex issue of national and ethnic identity. The fourth chapter, *Inter-ethnic relations in Harghita and Covasna*, comprises an analysis based on library documentation, of the Romanian – Hungarian relations in the two counties of our country. The fifth chapter deals with the issue of *Ethnic elites in Harghita and Covasna seen through the results of the 2003 Inquiry*. The sixth chapter, *The relational paradigm and the analysis of social networks*, is entirely dedicated to the presentation of the relational paradigm in sociology and to the network analysis, as an ensemble of methods and techniques used for studying the "geometry" of social networks. The seventh chapter, *Social networks of the elites from Miercurea-Ciuc and Sfântu Gheorghe. The 2005 Inquiry*, and the eighth chapter, *Present and perspectives of Romanian – Hungarian relations in Harghita and Covasna*, comprise the results of the sociological inquiry undertaken in the summer and autumn of 2005.

